

Δίκαιο των Ανηλίκων

Ενότητα 6: Το αυτοτελές σύστημα των εννόμων συνεπειών του ποινικού δικαίου ανηλίκων

Αγγελική Γ. Πιτσελά, Αν. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας - Σωφρονιστικής
Τμήμα Νομικής Σχολής ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Το αυτοτελές σύστημα των εννόμων συνεπειών του ποινικού δικαίου ανηλίκων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. Η αναμορφωτική, θεραπευτική και σωφρονιστική κρατική παρέμβαση στη ζωή των ανήλικων δραστών.
2. Εισαγωγή σε ίδρυμα αγωγής ως έσχατο μέτρο της αναμορφωτικής μεταχείρισης των ανηλίκων.
3. Παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα ως έσχατο μέτρο της θεραπευτικής μεταχείρισης των ανηλίκων.
4. Εισαγωγή σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων.
5. Προβληματική των προϋποθέσεων και της δικαστικής επιμέτρησης του ποινικού σωφρονισμού.
6. Προϋποθέσεις της απόλυσης υπό όρο.
7. Η ποινική μεταχείριση των νεαρών ενηλίκων.
8. Συγκριτικού δικαίου παρατηρήσεις.
9. Διεθνείς τάσεις αντιμετώπισης της εγκληματικότητας των ανηλίκων.

Σκοποί ενότητας

- Να παρουσιαστούν και να αναλυθούν οι κυρώσεις του ποινικού δικαίου ανηλίκων.
- Να δοθεί έμφαση στην κύρωση του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων.
- Να αναλυθούν οι προϋποθέσεις επιβολής του καθώς και η επιμέτρησή του.

Τριχοτόμηση των εννόμων συνεπειών

- Αυτοτελές σύστημα κυρώσεων:
 - Αναμορφωτικά μέτρα,
 - Θεραπευτικά μέτρα,
 - Ποινικός σωφρονισμός.

Αναμορφωτικά μέτρα (1 από 2)

- Αυτοτελής κατηγορία των εννόμων συνεπειών του ποινικού δικαίου ανηλίκων (σύγχρονη άποψη).
- Μέτρα ασφαλείας αναπληρωματικά της ποινής (παραδοσιακή άποψη).
- Μέτρα ασφαλείας *sui generis* (τρίτη συμβιβαστική γνώμη).
- Δεν περιέχουν μομφή για το πρόσωπο εκείνου στον οποίο επιβάλλονται.

Αναμορφωτικά μέτρα (2 από 2)

- ❖ Για την επιβολή τους απαιτείται η τέλεση άδικης πράξης που τιμωρείται από τον νόμο, αλλά δεν είναι αναγκαίος ο καταλογισμός της πράξης στον δράστη της. Ωστόσο, είναι δυνατό να επιβληθούν και όταν πρόκειται για ολοκληρωμένο (πλήρες) έγκλημα.
- ❖ Πρόκειται για αυτοτελή κατηγορία εννόμων συνεπειών που δεν υπάγεται στην αρχή της ενοχής, αλλά στη βασική αρχή της αναλογικότητας.
- ❖ Η δικαστική απόφαση που τα επιβάλλει χαρακτηρίζεται από τη νομολογία αθωωτική.
 - ❖ Κάθε απόφαση με την οποία επιβάλλεται αναμορφωτικό μέτρο σε ανήλικο δεν καταγράφεται πλέον στο ποινικό μητρώο (σύμφωνα με τον ν. 4322/2015).

Κύρια αναμορφωτικά μέτρα (1 από 2)

- Προβλέπονται ρητά και περιοριστικά.
- Κριτήριο είναι το ποιο μέτρο υπόσχεται στη συγκεκριμένη περίπτωση τη μεγαλύτερη παιδαγωγική επιτυχία τηρουμένων, μεταξύ άλλων, των εξής αρχών:
 - Αρχή της αναλογικότητας,
 - Αρχή της επικουρικότητας,
 - Αρχή της ελάχιστης δυνατής παρέμβασης.
- ❖ Επίπληξη:
 - ❖ Στην Ελβετία είναι ποινή, στη Γερμανία μέτρο σωφρονισμού, ενώ και στις δύο χώρες η επιβολή της προϋποθέτει την ικανότητα καταλογισμού του δράστη.
 - ❖ Ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του.
 - ❖ Έχει ως συνέπεια την επίταση της ήδη υπάρχουσας «αστικής» επιμέλειας των εν λόγω προσώπων (βλ. ά. 360 ΠΚ).

Κύρια αναμορφωτικά μέτρα (2 από 2)

- ❖ Ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια.
- ❖ Ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου (σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή) σε επιμελητές ανηλίκων.
- ❖ Συνδιαλλαγή μεταξύ ανήλικου δράστη και θύματος.
- ❖ Αποζημίωση του θύματος.
- ❖ Παροχή κοινωφελούς εργασίας.
- ❖ Παρακολούθηση κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων.
- ❖ Φοίτηση σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης.
- ❖ Παρακολούθηση ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής.
- ❖ Ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων.
- ❖ Τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο ίδρυμα αγωγής.

Τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο ίδρυμα αγωγής

- Είναι το βαρύτερο και το μοναδικό στερητικό της ελευθερίας αναμορφωτικό μέτρο που προβλέπεται στο ελληνικό ποινικό δίκαιο ανηλίκων.
- Αποτελεί μέτρο αναγκαστικού εγκλεισμού σε ίδρυμα.
- Η επιβολή της πρέπει να είναι εντελώς επικουρική (έσχατο μέσο).
- Συνιστά στέρηση της ελευθερίας, σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς κανόνες για τους ανήλικους δράστες που υπόκεινται σε κυρώσεις ή μέτρα του 2008 (Κανόνας 21.5) και τους Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία ανηλίκων στερημένων της ελευθερίας τους ή Κανόνες της Αβάνας του 1990 (Κανόνας 11 β).
- Προϋποθέτει πράξη που αν είχε τελέσει ενήλικος θα ήταν κακούργημα ή πλημμέλημα.
- Είναι δυνατή η επιβολή της στο στάδιο της προδικασίας σε περίπτωση παραβίασης των εξωιδρυματικών αναμορφωτικών μέτρων που έχουν επιβληθεί ως περιοριστικοί όροι σε βάρος του ανήλικου κατηγορούμενου (τροποποίηση με τον ν. 4322/2015).
- Προς το παρόν στη χώρα μας λειτουργεί μόνο για αγόρια.

Πρόσθετα αναμορφωτικά μέτρα

- Συνίστανται σε πρόσθετες υποχρεώσεις που αφορούν τον τρόπο ζωής ή διαπαιδαγώγησής τους.
- Δεν προσδιορίζονται από τον νόμο.

Θεραπευτικά μέτρα

Έχουν αναμορφωτικό και οιονεί ιατρικό χαρακτήρα:

1. Ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους του ή στην ανάδοχη οικογένεια.
2. Ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων.
3. Παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος.
4. Παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάστημα.

Επιβολή του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων

- Ιδιόρρυθμη ή ιδιόζουσα στερητική της ελευθερίας κύρια ποινή.
- Προϋποθέσεις:
 - Σύμφωνα με τον ν. 4322/2015 που τροποποίησε το άρθρο 127 § 1 ΠΚ, απαιτείται τέλεση πράξης, την οποία αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα απειλούμενο με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης ή πράξη προβλεπόμενη στο άρθρο 336 ΠΚ, εφόσον τελέστηκε σε βάρος προσώπου νεότερου από 15 ετών.

Προσοχή: Το δικαστήριο μπορεί να αντικαταστήσει το αναμορφωτικό μέτρο της τοποθέτησης σε ίδρυμα αγωγής που έχει επιβληθεί σε ποινικά υπεύθυνο ανήλικο για πράξη που εάν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα και εμπεριέχει στοιχεία βίας με περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων, εφόσον: α) ο ανήλικος διαφεύγει επανειλημμένα από το ίδρυμα αγωγής και ο ποινικός σωφρονισμός κρίνεται απολύτως αναγκαίος, ή β) τελέσει εκ νέου πράξη, που εάν την τελούσε ενήλικος θα ήταν κακούργημα που εμπεριέχει στοιχεία βίας (η εν λόγω τροποποίηση επήλθε επίσης με τον ν. 4322/2015).

- Από άτομο που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος.
 - Η πράξη είναι τελικά άδικη.
 - Η πράξη είναι τελικά καταλογιστή.
 - Τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα να μην επαρκούν για τη συγκράτηση του ανηλίκου από την τέλεση νέων αξιόποινων πράξεων.
- Η επιβολή θα πρέπει να είναι αναγκαία και σκόπιμη.
 - Δεν εφαρμόζεται ούτε η αναστολή ούτε η μετατροπή σε χρηματική ποινή.

Επιμέτρηση του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων

- Διερεύνηση κατά περίπτωση των ιδιαίτερων συνθηκών υπό τις οποίες τελέστηκε η πράξη και όχι απλώς και μόνο εξέταση της βαρύτητας του εγκλήματος, καθώς και της προσωπικότητας του δράστη.
- Θεμελιώδης αρχή της εξατομικευμένης μεταχείρισης των ανηλίκων.
- Ο χρόνος περιορισμού ορίζεται στην απόφαση. Η διάρκεια δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 10 έτη ούτε να είναι μικρότερη από έξι μήνες (άρθρο 54 ΠΚ, όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 4322/2015).

Χρόνος παραμονής σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων

- Βρίσκεται σε αντίθεση με μια υποστηρικτική διαδικασία κοινωνικοποίησης.
- Η βραχυχρόνια παραμονή κάτω των έξι μηνών θεωρείται ειδικοπροληπτικά άχρηστη, αν όχι καταστροφική.
- Ωστόσο, υποστηρίζεται η βραχυχρόνια παραμονή σε βάρος μακροχρόνιων ποινών για λόγους οικονομικής φύσεως. Αλλά και για λόγους επιτυχούς κοινωνικής επανένταξης.
- Συγκριτικά μεγέθη:
 - Αυστρία: ενιαία ποινή 1 μέρα έως 15 έτη.
 - Ελβετία: 1 μέρα έως 1 έτος, υπό προϋποθέσεις 4 έτη.
 - Κάτω Χώρες: 1 μέρα έως 12 μήνες για τους ανηλίκους 12 – 16 ετών, 1 ημέρα έως 24 μήνες για τους ανηλίκους 16 – 18 ετών.
 - Ελάχιστο όριο έξι μηνών έχει και η Γερμανία.

Απόλυση υπό όρο

- Συνιστά εναλλακτική μορφή έκτισης της ποινής.
- Αποτελεί μέρος της εκτέλεσης της ποινής εκτός του σωφρονιστικού καταστήματος. Δοκιμαστικό στάδιο του καταδίκου για την οριστική απόλυσή του.
- Χορηγείται οπωσδήποτε με τη συμπλήρωση του ημίσεος του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων, εκτός εάν κρίνεται το αντίθετο.
 - Λόγος άρνησης είναι η πρόγνωση τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων.
- Επίσης, χορηγείται για σπουδαίο λόγο μετά την πραγματική έκτιση του 1/3 του περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων.
- Η αίτηση υποβάλλεται αποκλειστικά από τον Διευθυντή του καταστήματος στο Τριμελές Δικαστήριο Ανηλίκων στο Πλημμελειοδικείο του τόπου όπου εκτίεται ο περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων, η οποία συνοδεύεται από έκθεση της κοινωνικής υπηρεσίας του καταστήματος.
- Εάν ο δοκιμαστικός χρόνος παρέλθει χωρίς να ανακληθεί, η ποινή θεωρείται ότι εκτίθηκε.

Απόλυση καταδίκων υπό τον όρο του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση

- Προβλέφθηκε με τον νόμο 4205/2013 (ΦΕΚ Α' 242/6.11.2013) για την ηλεκτρονική επιτήρηση υπόδικων, κατάδικων και κρατούμενων σε άδεια.
- Χορηγείται κατόπιν αίτησης του καταδίκου και κρίνεται από το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής.
- Ο απολυθείς επιτρέπεται να ευρίσκεται τις προκαθορισμένες ώρες της ημέρας εκτός του τόπου του κατ' οίκον περιορισμού του αποκλειστικά για λόγους εργασίας, εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης, συμμετοχής του σε εγκεκριμένο πρόγραμμα συντήρησης ή απεξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες ή αλκοόλ ή και εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που του έχουν επιβληθεί.

Ειδικά ζητήματα

- Η επιβολή των κύριων ποινών του γενικού ποινικού δικαίου -εκτός από ισόβια κάθειρξη- σε ανήλικους ηλικίας 15-18 ετών κατά την τέλεση της πράξης επιτρέπεται υπό τις προϋποθέσεις:
 - Ο ανήλικος εισάγεται σε δίκη μετά τα 18 έτη.
 - Ο ανήλικος έχει συμπληρώσει τα 18 έτη πριν να αρχίσει η εκτέλεση της απόφασης που επιβάλλει περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων.
- Οι στερητικές της ελευθερίας ποινές που επιβλήθηκαν δεν συνεπάγονται τη στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων ή την παραπομπή σε κατάστημα εργασίας.
- Η εφαρμογή των ποινών και μέτρων ασφαλείας του γενικού ποινικού δικαίου σε ανηλικούς αντιστρατεύεται στο γράμμα και το πνεύμα της Σύστασης R (87) 20 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις Κοινωνικές Αντιδράσεις στην Παραβατικότητα των Ανηλίκων.

**Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή
σας.**

**Αγγελική Γ. Πιτσελά, Αν. Καθηγήτρια
Εγκληματολογίας - Σωφρονιστικής,
Τμήμα Νομικής Σχολής ΑΠΘ.**

Βιβλιογραφία

Α. Πιτσελά, *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων*, ζ' εκδ., εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2013, σελ. 1-23.

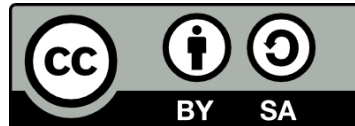
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αγγελική Γ. Πιτσελά.
«Δίκαιο των Ανηλίκων. Το αυτοτελές σύστημα των εννόμων συνεπειών του
ποινικού δικαίου ανηλίκων.». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο
από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.auth.gr/OCRS268/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

